

Pratarmė

Pirmame leidinio skyriuje „Švietimo politika: istorija ir dabartis“ gvildenamos švietimo politikos problemos, ypač daug dėmesio skiriama ne tik šiandienos realijoms, bet ir istoriniam kontekstui ir raidai. Analizuojant nepriklausomos Lietuvos aukštojo mokslo studijų finansavimo politikos kaitą, aptariamas perėjimas nuo valstybės reguliuojamo prie rinkos reguliuojamo studijų aukštosiose mokyklose finansavimo, nagrinėjamas vadinamųjų komercinių studentų atsiradimas ir „studento krepšelio“ modelio įdiegimas. „Krepšelio“ įvedimas, be aukštųjų mokyklų konkurencijos skatinimo, turėjo atlikti ir reguliavimo funkciją: perskirstyti finansinius išteklius tarp kolegijų ir universitetų bei studijų programų, tačiau reguliacinė „krepšelio“ funkcija buvo įgyvendinta tik iš dalies. Atkreipiamas dėmesys, kad „krepšelio“ įvedimas buvo palankus populiarioms studijoms ir turėjo neigiamą poveikį šaliai reikalingų, tačiau nepopuliarių studijų pasirinkimui, tolesnei regioninių ir specializuotų aukštųjų mokyklų plėtrai. Dar vienas švietimo politikos posovietiniu periodu iššūkių – mokymo programos (*curriculum*) kaita ir ugdymo turinio tobulinimas. Verta pažymėti, kad šio iššūkio įveikai turi įtakos ne tik politiniai, ideologiniai švietimo aspektai, bet ir teorinio pobūdžio svarstymai. Leidinyje pristatoma, kaip ši problema buvo sprendžiama Estijoje XX a. devintojo dešimtmečio pabaigoje.

Antras skyrius „Ugdymas karjerai: lūkesčiai, strategijos, metodai“ skiriamas įvairių profesinio rengimo ir ugdymo kar-

jerai aspektų analizei. Pabrėžiama, kad karjeros planavimas ir sprendimų renkantis profesiją priėmimas priklauso ne tik nuo gabumų, interesų, vertybių, bet ir nuo asmens savo praeities patyrimo, ateities tikslų ir lūkesčių. Tai rodo ir empirinio mokinių ir studentų karjeros planavimo gebėjimų ypatumų tyrimo rezultatai.

Sėkmingos karjeros pamatas klojamas dar studijų metais, tad studijų kokybės klausimas visada aktualus. Vienas iš būdų jį spręsti – probleminis mokymas. Tačiau pastarasis dažnai suprantamas gana vienusiškai, pernelyg nesigilinant į jo veikimo mechanizmą ir principus. Tad pateikiamos probleminio mokymosi teorinės išvalgos, siekiant atrasti probleminio mokymosi metodo ir studijų strategijos takoskyrą, yra itin laiku. Didžiulę įtaką studijų kokybei turi ir pačių studentų savarankiška veikla, apimanti gebėjimą savarankiškai organizuoti mokymosi procesą, gebėjimą jį stebėti ir keisti, kritiškai vertinti, taip pat gebėjimą reflektuoti ir įsivertinti atliekamą veiklą. Ne mažiau svarbus studentų gebėjimas priimti tinkamus sprendimus naujoje mokymosi situacijoje, turimų ir naujai įgytų žinių derinimas, įvairesnių sprendimo variantų ieška ir radimas, atsakomybės už būsimus rezultatus prisiėmimas ir, be abejo, kūrybiškumas. Viename iš straipsnių pristatant empirinį tyrimą, ieškoma socialinių mokslų ir meninio profilio studentų kūrybiškumo, asmenybės savybių ir gimimo eiliškumo sąsajų. Išryškėjo, kad socialinių mokslų ir meninio profilio studentų

kūrybiškumo skirtumai nėra reikšmingi. Nerasta ir statistiškai reikšmingų kūrybiškumo ir gimimo eiliškumo skirtumų. Tačiau tyrimas atskleidė, kad jauniausieji vaikai šeimoje išsiskiria didesniais ekstraversijos įverčių rodikliais, o kūrybiškumas teigiamai susijęs su asmenybės atvirumu. Leidinyje svarstomi ir neįgaliųjų profesinės rehabilitacijos, jų mokymosi motyvacijos stiprinimo klausimai.

Trečiame skyriuje „Mokytojo profesija: ypatumai ir iššūkiai“ aptariama ir kaip viena iš pagrindinių ugdymo filosofijos (o ne tik psichologijos mokslo) kategorijų pristatoma mokytojų savimonė. Šio fenomeno analizė grindžiama modernia Vakarų ir tradicine Rytų (budistine) edukacinės minties priegomis. Nagrinėjami savimonės funkcionavimo procesai, savimonės kultivavimo galimybės. Siekiama atsakyti, kokią įtaką mokytojų savimonė daro subjektyvumui ugdant; kaip su mokytojų savimone susiję socialinis ir asmeninis tapatumai; kaip tarpusavyje susiję mokytojų galimybių, esaties ir priedermių aspektai; ar mokytojų savimonė gali būti ugdoma ir į kitus ne mažiau įdomius ir aktualius klausimus.

Nors neginčijama, kad mokytojo profesija susijusi su didesne rizika patirti

darbinį stresą ir profesinį perdegimą, ilgą laiką ši problema edukologijos mokslininkų buvo tiesiog ignoruojama, juolab neieškoma būdų jai spręsti ar bent sušvelninti. Išryškėja, kad neišnaudoti ištekliai glūdi ne tik pačioje profesinėje veikloje, bet ir asmeniniame mokytojų gyvenime. Lietuvos mokytojų (N = 961) kiekybinės apklausos rezultatai rodo, kad profesiniam perdegimui redukuoti ypač didelę įtaką turi pedagogų laisvalaikis ir turimas hobis. Mokytojams, turintiems hobį ir reguliariai juo užsiimantiems, profesinis perdegimas pasireiškia mažiau nei mokytojams, kurie hobbio neturi arba turi, bet yra į savo hobbį menkai įsitraukę ir retai juo užsiima.

Aptariant koučingo metodo taikymo galimybes mokytojų profesinėje veikloje, pabrėžiamas koučingo sampratos daugialypumas, pristatomi pagrindiniai koučingo principai, metodikos ir technikos, įvardijamos svarbiausios koučingo specialisto kompetencijos. Teoriniai svarstymai remiami kokybinio tyrimo, kurio pagalba įvertintos pedagogų žinios apie koučingą ir šio metodo taikymo galimybes pedagogų profesinėje veikloje, rezultatais.

Kronikoje pristatomos trys šiemet apgintos edukologijos disertacijos.

Irena Stonkuvienė